

Loppuraportti

joulukuu 2021

Kohti tasa-arvoista Helsinkiä

Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnassa 2019–2021

Helsinki

Kokonaiskatsaus

Suunnitelma toteutui kokonaisuutena melko hyvin, vaikka kaikkia toimenpiteitä ei saatu maaliin asti

Kaupunginhallituksen kesäkuussa 2019 hyväksymä *Suunnitelma sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi Helsingin kaupungin palveluissa ja toiminnoissa 2019-2021* eli lyhyemmin palveluiden tasa-arvosuunnitelma velvoitti sekä kaupunginkansliaa että kaikkia toimialoja suunnitelmalliseen tasa-arvon edistämiseen. Siihen sisältyi yhteensä 11 tavoitetta sekä 23 niiden toteutumiseen tähtäävää toimenpidettä. Kunkin toimenpiteen toteutumista arvioidaan tässä loppuarvioinnissa sille asetetun mittarin tai mittareiden pohjalta. Eri toimenpiteiden mittareiden vaatimustasossa on vaihtelua, mikä on syytä huomioida erityisesti vertailtaessa toimenpiteiden toteutumista eri toimialoilla. Lisäksi on tärkeä muistaa, että sukupuolten tasa-arvoa edistetään kaupungin palvelujen arjessa monin tavoin, jotka eivät näy suunnitelmassa.

Palveluiden tasa-arvosuunnitelmasta tehtiin loppuvuodesta 2020 väliarviointi, joka käsiteltiin tasa-arvotoimikunnan kokouksessa 17.12.2020. Toimikunta iloitsi monista edistysaskeleista, joita väliarviointi toi esille ja kannusti kaupunkia jatkamaan määrätietoista työskentelyä, jotta kaikki toimenpiteet saataisiin toteutettua suunnitelmakauden aikana. Tässä ei täysin onnistuttu, mutta haastavasta pandemia-ajasta huolimatta lähes kaikki suunnitelman toimenpiteet toteutuivat ainakin osittain. Osa vielä keltaisella olevista toimenpiteistä tullaan viemään päätökseen hiukan viivästyneessä aikataulussa vuonna 2022.

Koronapandemialla ja siihen liittyvillä rajoitus- ja muilla erityistoimilla on ollut vaihtelevasti vaikutusta eri toimialoilla ja palvelukokonaisuuksissa. Suunnitelmakauden aikana on joidenkin toimenpiteiden osalta myös havaittu, että niiden toteuttaminen täsmälleen suunnitelmaan kirjatulla tavalla ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista ja joitakin toimenpiteitä on tältä pohjalta täsmennetty.

Taulukossa 1 on esitetty toimenpiteiden toteutumisen tilanne väliarvioinnissa ja loppuarvioinnissa kaupunkitasoisesti ja taulukossa 2 toimialoittain jaoteltuna. Kanslia ja toimialat ovat itse vastanneet toimenpiteidensä toteutumisen arvioimisesta.

	Väliarviointi 2020	Loppuarviointi 2021
 Toteutunut	5 toimenpidettä	12 toimenpidettä
 Kesken / Osittain toteutunut	16 toimenpidettä	8 toimenpidettä
 Aloittamatta / Ei lainkaan toteutunut	2 toimenpidettä	3 toimenpidettä

Taulukko 1. Toimenpiteiden toteutuma kokonaisuutena

	Väliarviointi 2020	Loppuarviointi 2021
Kaupunginkanslia (7 toimenpidettä)	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 1 ● Kesken: 5 ● Aloittamatta: 1 	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 5 ● Osittain toteutunut: 2 ● Ei lainkaan toteutunut: 0
Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala (4 toimenpidettä)	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 0 ● Kesken: 4 ● Aloittamatta: 0 	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 1 ● Osittain toteutunut: 3 ● Ei lainkaan toteutunut: 0
Kaupunkiympäristön toimiala (2 toimenpidettä)	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 1 ● Kesken: 1 ● Aloittamatta: 0 	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 2 ● Osittain toteutunut: 0 ● Ei lainkaan toteutunut: 0
Kulttuuri- ja vapaa-ajan toimiala (4 toimenpidettä)	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 0 ● Kesken: 4 ● Aloittamatta: 0 	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 1 ● Osittain toteutunut: 3 ● Ei lainkaan toteutunut: 0
Sosiaali- ja terveystoimiala (6 toimenpidettä)	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 3 ● Kesken: 2 ● Aloittamatta: 1 	<ul style="list-style-type: none"> ● Toteutunut: 3 ● Osittain toteutunut: 0 ● Ei lainkaan toteutunut: 3

Taulukko 2. Toimenpiteiden toteutuma toimialoittain¹

Tasa-arvon edistäminen jatkuu päivitetyn suunnitelman ohjaamana

Helsingin uusi kaupunkistrategia hyväksyttiin kaupunginvaltuuston kokouksessa 13.10.2021. Uuden strategian mukaan "Helsinki on sitoutunut edistämään yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia kaikessa toiminnassaan". Tämä on merkittävä kirjaus kaupungin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön näkökulmasta.

Strategiakauden vaihtuessa päivitetään myös strategiaan kytkeytyvät ohjelmat ja suunnitelmat. Uudelle strategiakaudelle palveluiden tasa-arvosuunnitelma ja palveluiden yhdenvertaisuussuunnitelma valmistellaan yhtenä yhtenäisenä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman kokonaisuutena intersektionaalisuuden vahvistamiseksi ja seurannan virtaviivaistamiseksi.

Kaupungin pitkäjänteinen ja tavoitteellinen työ sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi jatkuu myös uudella suunnitelmakaudella.

¹ Lisäksi tasa-arvosuunnitelmaan sisältyi sukupuolivaikutusten arviointi kunkin toimialan yhdestä palvelusta erillisen tasa-arvohankkeen puitteissa. Nämä sukupuolivaikutusten arvioinnit toteutuivat suunnitellusti. Lisätietoa löytyy tasa-arvohankkeen sukupuolivaikutusten arviointia koskevasta [loppuraportista](#).

Kaupunginkanslia

 Toteutunut
  Osittain toteutunut
  Ei lainkaan toteutunut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Päävastuutaho
<p style="font-size: 2em; color: #FFD700; text-align: center;">1</p> <p style="color: #C00000; text-align: center;">Sukupuoli- näkökulman kytkeminen läpileikkaavasti kaupungin ydintoimintoihin</p>	<p>Kehitetään sukupuolitietoista budjetointia kaupungin tasa-arvohankkeesta saatavien suositusten mukaan.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Suosituksen mukaiset toimenpiteet on aloitettu ja sukupuolitietoista budjetoinnista on koottu tietopaketti toimialoille.</p>	<p>Kaupungin tasa-arvohankkeen toimijat, talous- ja konserni-ohjausyksikkö, osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvoasiantuntijat.</p>
	<p>Laaditaan sukupuolivaikutusten arvioinnin ohjeet, jotka kytketään osaksi kaupungin vaikutusarviointien kokonaisuutta.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Sukupuolivaikutusten arvioinnin ohjeistus on kytketty osaksi kaupungin valmistelijoiden arviointiohjeita.</p>	<p>Osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvosuunnittelija.</p>
	<p>Keskeiset kaupunkilaisia kuvaavat strategiamittarit raportoidaan sukupuolittain. Lisätään kyselylomakkeille, joissa kysytään sukupuolta, vaihtoehdot "muu" ja "en halua määrittellä".</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Strategiamittareiden tuottama tieto on raportoitu sukupuolinäkökulmasta vuosittain. Kyselylomakkeiden sukupuoli-taustatietoihin on lisätty vaihtoehdot "muu" ja "en halua määrittellä".</p>	<p>Kaupunkitutkimus ja tilastot -yksikkö yhteistyössä osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvosuunnittelijan kanssa. Kuntalaiskyselyistä vastaavat asiantuntijat.</p>
	<p>Kaupungin henkilöstölle rakennetaan koulutuskokonaisuus palveluiden tasa-arvosta, sukupuolen moninaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Kaupungin henkilöstölle on laadittu ihmisoikeuskoulutuskokonaisuus.</p>	<p>Osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelijat yhdessä kaupungin ihmisoikeusverkoston kanssa.</p>
<p style="font-size: 2em; color: #FFD700; text-align: center;">2</p> <p style="color: #C00000; text-align: center;">Eri sukupuolta, sukupuoli- vähemmistöjä ja sukupuoli- identiteettejä edustavien kaupunkilaisten tasa-arvoisen osallistumisen vahvistaminen</p>	<p>Kaupungille kehitetään turvallisempien tilojen käytännöt Oodin esimerkin mukaisesti, ja niissä huomioidaan sukupuoli-identiteettien ja sukupuolen ilmaisun moninaisuus.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Turvallisempien tilojen käytännöt on kehitetty ja otettu käyttöön vähintään kaupunginkanslian järjestämissä tapahtumissa, ja niistä on viestitty toimialoille.</p>	<p>Osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelija yhteistyössä kaupungin ihmisoikeusverkoston kanssa.</p>
	<p>Kootaan tasa-arvoisen ja sukupuolisensitiivisen viestinnän tueksi ohjeistus ja toimeenpannaan kaupungin valokuvaohjeistuksen moninaisuusohjeet.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Tasa-arvoisen viestinnän tueksi on laadittu tukimateriaali. Valokuvaohjeistuksen moninaisuutta koskevat ohjeet ja suositukset on toteutettu.</p>	<p>Osallisuus ja neuvonta -yksikön tasa-arvosuunnittelija ja yhdenvertaisuussuunnittelija yhteistyössä viestinnän kanssa.</p>
	<p>Analysoidaan kaupungille annettuja asiakaspalautteita tasa-arvo- ja sukupuoli-näkökulmasta ja tehdään kaupunkilaisille tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyjä.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Palautteet on analysoitu sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta vähintään kerran vuodessa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely on toteutettu vähintään joka toinen vuosi.</p>	<p>Osallisuus ja neuvonta -yksikön asiantuntijat.</p>

Yleiskatsaus

Kaupunginkanslian vastuulla oli suunnitelmakaudella määrällisesti enemmän toimenpiteitä kuin millään toimialoista. Kaikki kanslian toimenpiteet saatiin toteutettua vähintään osittain. Joihinkin toimenpiteisiin sisältyi itse asiassa kaksi toisistaan erillistä toimenpidettä, joiden arvioiminen yhtenä kokonaisuutena on haasteellista. Koronapandemia ei ole merkittävästi vaikuttanut toimenpidekokonaisuuden toteutumiseen.

Toimenpidetoteutumien pohjalta voidaan arvioida, että tavoitteissa eli sukupuolinäkökulman kytkemisessä kaupungin ydintoimintoihin ja eri sukupuolia edustavien kaupunkilaisten tasa-arvoisen osallistumisen vahvistamisessa otettiin edistysaskeleita. Pidemmän aikavälin vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, kuinka hyvin esimerkiksi laaditut materiaalit ja ohjeistukset käytännössä nivoutuvat osaksi toimintaa.

Toimenpiteiden toteutuma

Kaupunginhallitus edellytti kokouksessaan 13.1.2020 (§ 13), että tasa-arvohankkeen sujuva jatko varmistetaan ja siihen varataan asiantuntijaresurssia mm. sukupuolittietoisien budjetoinnin kaupunkitasoiseen suunnitteluun ja toimialojen tukemiseen sukupuolittietoisien budjetoinnin aloittamisessa. Toistaiseksi tasa-arvohankkeen sukupuolittietoista budjetointia koskevien suositusten jalkauttaminen on ollut melko vähäistä. Tähän vaikuttaa osaltaan paine toteuttaa sukupuolittietoisien budjetoinnin lisäksi myös muita ilmiöpohjaisen budjetoinnin lajeja, kuten lapsibudjetointia ja ilmastobudjetointia, ja se, että tämänkaltaiset budjetoinnit edellyttäisivät isoja muutoksia nykyisiin talouden tietojärjestelmiin. Taloussuunnittelussa on kuitenkin pyritty huomioimaan aiempaa paremmin sukupuolivaikutuksia: konkreettisenä tekona talousarvion valmisteluohjeissa edellytetään nykyään, että toimialat sisällyttävät talousarvioehdotuksen perustelutekstiin sukupuolivaikutusten arviointia koskevan tekstiosion ja toimialojen talousarviovalmistelijoille on järjestetty aiheeseen liittyvä työpaja.

Sukupuoli- ja yhdenvertaisuusvaikutusten ennakoarvioinnin tueksi on laadittu power point -muotoinen ohjeistus, joka on liitetty kaupungin intraan muiden päätösvalmistelijoiden ohjeiden joukkoon. Käytännössä on jokaisen päätösvalmistelijan itsenäisessä harkinnassa, millaisia vaikutusten ennakoarviointeja ja millä tavoin hän toteuttaa osana päätösvalmistelua.

Kaupungin strategian seurannassa hyödynnetään erilaisia mittareita ja indikaattoreita, joita ei ole aiemmin systemaattisesti tarkasteltu sukupuolinäkökulmasta. Toukokuussa 2021 ilmestyi kaupunkitietoyksikön ja osallisuus ja neuvonta -yksikön yhteistyönä julkaisu ”*Sukupuolten tasa-arvo Helsingissä –tilannekuva strategiamittareiden valossa*”, jossa tarkastellaan keskeisiä kaupunkitasoisia strategiamittareita sukupuolittain. Strategiamittareiden lisäksi julkaisuun on koottu laajemminkin sukupuolittain jaoteltuja tilastotietoja kahdesta teemakokonaisuudesta (turvallisuus ja turvallisuuden kokemus sekä työ ja koulutus). Vastaavan erillistarkastelun toteuttaminen vuosittain ei ole tarkoituksenmukaista, koska monista ilmiöistä ei saada uusia tilastotietoja joka vuosi, mutta sellainen on hyvä tehdä vähintään kerran strategiakaudessa. Lisäksi sukupuoli huomioidaan yhtenä taustamuuttujana kaupungin kehitteillä olevassa power bi -pohjaisessa seurantajärjestelmässä, josta on mahdollista ajaa erilaisia tietoja tarpeen mukaan.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi 31.3.2021 §:n 73 kohdalla kaupunginhallituksen vastauksen valtuustoaloitteeseen, jossa mm. esitettiin kaupungin käyttämien kaavakkeiden saattamista sukupuolineutraaleiksi. Vastauksen mukaisesti kaupungin hallintojohtaja lähetti toimialoille ja liikelaitoksille 4.5.2021 kirjeen, jossa ohjeistettiin, että niiden on muutettava henkilötietojen kokoamiseen käytettävät lomakkeet sellaisiksi, joissa sukupuolen kirjaamiseen on käytössä neljä vaihtoehtoa ”mies”, ”nainen”, ”muu” ja ”en halua vastata” silloin, kun se on lain mukaan mahdollista. Kyselylomakkeiden

sukupuolivaihtoehtoja koskeva tasa-arvosuunnitelman toimenpide on näin ollen arvioitu vihreäksi eli toteutuneeksi, vaikka käytännössä kaikkien lomakkeiden muuttaminen tulee viemään huomattavasti aikaa.

Kaupungissa otettiin vuoden 2020 alussa käyttöön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden Helvi-virtuaalivalmennus, joka jokaisen kaupungin työyhteisön on tarkoitus käydä läpi tiimeittäin keskustellen. Tämä on kaupungilta merkittävä panostus tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen koko organisaatiossa.

Kaupungin työntekijöistä koostuva vapaaehtoinen ihmisoikeusverkosto laati turvallisemman tilan periaatteet loppuvuodesta 2019 ja niitä noudatetaan kaikissa verkoston tilaisuuksissa, mikä on lisännyt tietoisuutta turvallisemman tilan periaatteiden käsitteestä eri toimialoilla. Työ turvallisemman tilan periaatteiden laatimiseksi on käynnissä STOAssa ja Yrjönkadun uimahallissa, ja vastaavia suunnitelmia on muissakin palveluissa erityisesti kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla. Kaupunginkansliassa laadittiin keväällä 2021 yleisohjeistus turvallisemman tilan periaatteiden laatimisprosessista, jotta palvelukokonaisuudet voivat itsenäisesti laatia juuri omaan toimintaympäristöönsä soveltuvat periaatteet. Periaatteiden laatimisen ohjeistusta on jalkautettu kaupungin sisällä mm. ihmisoikeusverkoston tilaisuudessa lokakuussa 2021.

Kaupunginkansliassa laadittiin vuonna 2021 normisensitiivisen viestinnän opas tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän viestinnän tueksi ja sitä jalkautettiin aktiivisesti kaupungin työntekijöiden, erityisesti viestijöiden, tietoon syksyllä 2021 erilaisilla esittelytilaisuuksilla. Normitietoisien viestinnän opas on linkitetty kaupungin intraan viestinnän ohjeita ja linjauksia käsittelevälle sivulle. Vanhus- ja vammaisneuvostot toteuttivat syksyllä 2020 kuvausprojektin, jossa kuvattiin ikäihmisiä ja vammaisia henkilöitä aktiivisina toimijoina eri tilanteissa. Kuvat tuovat lisää monimuotoisuutta kaupungin aineistopankkiin. Lisäksi kansliassa toteutettiin loppuvuodesta 2020 kuvausprojekti, jossa tuotettiin lisää kaupunkilaisten monimuotoisuutta huomioivaa kuvamateriaalia Helsinki Marketingin kuvapankkiin, jota myös kolmannet osapuolet voivat käyttää Helsingin markkinointiin.

Kaupungin sähköisessä palautejärjestelmässä ei kysytä palautteen antajasta mitään demografisia tietoja, kuten sukupuolta. Palautteita ei myöskään ole (sosiaali- ja terveystoimen palveluita lukuun ottamatta) sisällöllisesti luokiteltu sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulmasta niin, että niitä olisi mahdollista suodattaa. Palautteiden manuaalinen läpikäynti ei henkilöresurssisyistä ole mahdollista. Kaupunki on ulkopuolisen palveluntuottajan kanssa parhaillaan toteuttamassa uutta palautejärjestelmää. Prosessin yhteydessä on tarkoitus miettiä aihealuekat uusiksi ja tehdä kaupunkiyhteinen luokittelupuu.

Kaupunginkanslia on toteuttanut tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevan kuntalaiskyselyn vuosina 2019 (avoin verkkokysely) ja 2020 (otantakysely).

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala

 Toteutunut

 Osittain toteutunut

 Ei lainkaan toteutunut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Päävastuutaho
<p>1</p> <p>Sukupuoli-sensitiivisen kasvatuksen ja koulutuksen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.</p>	<p>Sukupuolisensitiivisyys sisällytetään kaikkiin Helsingin kaupungin paikallisiin opetus-suunnitelmiin. Oppilaitoksissa ja niiden kehittämistehtävissä työskentelevien kanssa käydään läpi, mitä uusi kirjaus merkitsee käytännössä.</p> <p></p>	<p>Sukupuolisensitiivisyys on mukana paikallisissa opetus-suunnitelmissa ja niiden soveltamisessa</p>	<p>Palvelukokonaisuuksien johtajat</p>
	<p>Jatketaan henkilöstön kouluttamista sukupuoli-sensitiivisestä varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta. Laaditaan sukupuoli-sensitiivisestä kasvatuksesta koulutuskokonaisuus. Lisätään sukupuoli-sensitiivisyyttä käsittelevä osio perehdyttämisaineistoihin ja muihin olemassa oleviin koulutusmateriaaleihin.</p> <p></p>	<p>Henkilöstölle on järjestetty koulutuksia sukupuoli-sensitiivisestä varhaiskasvatuksesta ja koulutuksesta. Suunnitelma-kauden aikana koulutetaan ainakin varhaiskasvatuksessa työskentelevä henkilöstö.</p>	<p>Henkilöstöpäällikkö</p>
<p>2</p> <p>Eri sukupuolta, sukupuoli-vähemmistöjä ja sukupuoli-identiteettejä edustavien kaupunkilaisten tasa-arvoisen osallistumisen vahvistaminen.</p>	<p>Oppilaiden kokeman häirinnän ilmoittamisen kynnyistä madalletaan esimerkiksi siten, että ilmoittamiseen kehitetään helposti käytettävä sovellus.</p> <p></p>	<p>Häirinnän ilmoittamiseen on kehitetty uusia, matalan kynnyksen keinoja ja työkaluja.</p>	<p>Oppilashuollon päälliköt</p>
	<p>Koulujen henkilöstöä koulutetaan seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä ja siihen puuttumisesta. Samalla varmistetaan, että kouluissa on tarjolla ammattimaista seksuaalikasvatusta, jossa voidaan hyödyntää yhteistyötä järjestöjen ja muiden asiantuntijoiden kanssa.</p> <p></p>	<p>Kaikkien koulujen henkilöstöä on koulutettu häirinnän ehkäisystä ja puuttumisen keinoista.</p>	<p>Henkilöstöpäällikkö</p>

Yleiskatsaus

Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala arvioi yhden toimenpiteen toteutuneeksi ja muut osittain toteutuneiksi. Jotkut toimenpiteet ovat osoittautuneet huomattavasti hankalammiksi toteuttaa kuin niitä laadittaessa on osattu ennakoida. Kaiken kaikkiaan toimenpiteiden toteutumiseen on vaikuttanut merkittävästi se, kuinka konkreettinen ja kentän arjen rakenteisiin luontevasti sijoittuva kukin toimenpide on ollut. Koronapandemialla on ollut jonkin verran vaikutusta toimenpiteiden toteutumiseen, koska se on lisännyt sekä hallinnon että varhaiskasvatuksen ja opetuksen yksiköiden kuormitusta.

Suunnitelmakaudella toimialalla on tunnistettu, että varhaiskasvatussyksiköt, koulut ja oppilaitokset tarvitsevat vahvaa tukea erityisesti toimintakulttuurin ja käytänteiden muutokseen ja sen kirkastamiseen, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen on jokaisen viranhaltijan virkavelvollisuus. Kehittämistyötä jatketaan siitä näkökulmasta, kuinka työntekijöitä voidaan auttaa kriittisesti tarkastelemaan omaa ajatteluaan ja havainnoimaan oppimisympäristöjä monipuolisemmin ja analyttisemmin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Toimenpiteiden toteutuma

Sukupuolisensitiivisyyttä ei ole käsitelty erillisenä paikallisten opetussuunnitelmien kirjauksena, mutta kaikille asteille on järjestetty työpajoja tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä normeista ja normitietoisuudesta. Näissä työpajoissa on sanoitettu sukupuolisensitiivisyyttä ja sukupuolietoisuuden merkitystä, myös osana yksikkökohtaisen tasa-arvosuunnitelman laatimista.

Toimialalla on nähty kirjausta vaikuttavampana toimenpiteenä toimintakulttuurin muutoksen tukeminen ja sukupuolisensitiivisyyden vahvistaminen esimerkiksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja viestinnässä. Myös täydennyskoulutuksen kehittämisessä yhtenä tarkastelun kohteena on erilaisiin vallitseviin käytänteisiin ja toimintaan tarttuminen.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöä on koulutettu mm. Väestöliiton *Keho on leikki* -koulutuksilla ja Väestöliiton materiaaleja hyödynnetty varhaiskasvatussyksiköissä. Yleisesti ottaen korona sekä toimialan tämänhetkiset henkilöstöhaasteet ovat vaikuttaneet merkittävästi koulutusten järjestämiseen ja henkilöstön mahdollisuuksiin osallistua koulutuksiin. Erillisen sukupuolisensitiivisen koulutuskokonaisuuden suunnittelu ei ole toteutunut. Toimialalla on tunnistettu haasteena se, etteivät irralliset koulutukset siirry käytännön toimintaan. Sukupuolisensitiivisyyttä on käsitelty osana kaikille asteille tarjottuja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöpajoja.

Perehdyttämisineistoihin työstettiin lokakuussa 2021 sukupuolisensitiivisyyttä käsittelevä osio, mutta itse perehdyttämisineisto on vielä kehittämistyön alla ja näin ollen aineiston sijoittuminen ja käyttö yhä suunnitteluvaiheessa. Toimialalla laaditaan yhdenvertaisen viestinnän ohjeet vuoden 2021 loppuun mennessä ja niissä huomioidaan myös sukupuolisensitiivisyys.

Toimialalla testattiin Wilma-järjestelmää kanavana matalan kynnyksen ilmoittamislomakkeelle kiusaamisesta, häirinnästä ja syrjinnästä, mutta Wilma ei mahdollistanut anonyymiä ilmoittamista. Tällä hetkellä etsitään vaihtoehtoja ratkaisua häirintäilmoituksen mahdollistamiseksi anonyymisti. Toimenpide siirtyy tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan 2022-2025.

Tasa-arvolaki velvoittaa opetuksen järjestäjää tekemään suunnitelman seksuaaliseen häirintään puuttumisesta ja sen ehkäisemisestä. Toimiala oli mukana *Turvallisesti mediassa ja maailmalla – lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisy* -hankkeessa (ns. Grooming-hanke), jonka puitteissa opettajia, johtajia ja oppilas- ja opiskeluhuollon edustajia koulutettiin seksuaalisesta ja sukupuoleen perustuvasta häirinnästä ja siihen puuttumisesta. Hankkeessa tuotettiin *Suojellaan lapsia seksuaaliväkivallalta* -virtuaalivalmennus kaupungin Helvi-järjestelmään. Helvi on

virtuaaliohjaaja, jonka avulla henkilöstö käsittelee aihetta työyhteisöissään. Lisäksi tuotettiin animaatio, joka ohjeistaa johtoa lain velvoitteista ja asiaan puuttumisesta.

Kaupunkitasoisen tasa-arvosuunnitelman väliarviointiraportissa mainittiin, että toimialalla on suunnitelmissa järjestää työpaja, jossa tarkastellaan käytettävää oppimateriaalia kentällä ja arvioidaan sen kattavuutta mm. seksuaalikasvatuksen näkökulmasta. Työpaja siirtyy keväälle 2022, koska korona on yhä kuormittanut yksiköiden arkea. Syksyn 2021 osallistuvan budjetoinnin OmaStadi-äänestyksessä valittiin toteutettavaksi oppilailta tullut ehdotus LGBTQ+ seminaareista jokaiseen kouluun Helsingissä luokka-asteille 6-9. Seminaarit sisältävät nuorille kohdennettua LGBTQ+ opetusta ja ne järjestetään asiantuntijoiden vetäminä luokka-asteittain.

Kaupunkiympäristön toimiala

Toteutunut

Osittain toteutunut

Ei lainkaan toteutunut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Päävastuutaho
<p style="font-size: 2em; color: yellow; text-align: center;">1</p> <p style="color: red; text-align: center;">Kaikille turvallisten tilojen ja turvallisen kaupunkiympäristön lisääminen</p> <p style="text-align: center; color: pink; font-size: 2em;">↓</p> <p style="color: red; text-align: center;">Tasa-arvoista, toimivaa ja turvallista kaupunkia kaikille sukupuolesta, iästä tai muista ominaisuuksista riippumatta.</p>	<p>Kaupunkisuunnittelun ja yleisten alueiden suunnittelun yhteydessä tehtävää sosiaalisten vaikutusten arviointia laajennetaan mahdollisuuksien mukaan siten, että sen osana tarkastellaan myös sukupuolivaikutuksia.</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Sukupuolivaikutusten arviointia on kokeiltu sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yhteydessä.</p>	<p>Maankäyttö ja kaupunkirakenne - palvelukokonaisuus.</p>
	<p>Sukupuolen moninaisuuden huomioiminen lisätään osaksi julkisten tilojen suunnittelu-prosessia siten, että rakennus-projektien yhteydessä varmistetaan tilojen sopivuus myös niille käyttäjille, jotka eivät voi käyttää naisille tai miehille merkittäviä tiloja, esimerkiksi pukuhuoneet, peseytymistilat, wc-tilat</p> <p style="text-align: right;"></p>	<p>Julkisten tilojen suunnittelu-prosessiin on otettu mukaan sukupuolen moninaisuuden huomioiminen uusien tilojen rakentamisessa esimerkiksi siten, että asia on sisällytetty uusien tilojen suunnitteluohjeisiin.</p>	<p>Palvelut ja luvat -palvelukokonaisuus, Rakennukset ja yleiset alueet -palvelukokonaisuus, Kaupunkitila- ja maisemasuunnittelupalvelu.</p>

Yleiskatsaus

Kaupunkiympäristön toimiala on edistynyt hyvin sukupuolen moninaisuuden huomioimisen lisäämisessä julkisten tilojen suunnitteluprosessissa. Sukupuolivaikutukset sisältyvät kaavoituksessa sosiaalisten vaikutusten arviointeihin niiltä osin kuin merkittäviä vaikutuksia arvioidaan kaavalla olevan, samalla tapaa kuten mahdolliset muutkin eri väestöryhmät pyritään tunnistamaan vaikutuksista riippuen. Toimialan maankäyttö ja kaupunkirakenne -palvelukokonaisuudessa on todettu, että sukupuolivaikutusten arviointia relevantimpaa on huomioida asia konkreettisemmalla suunnittelutasolla, joka on kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu -palvelussa, aluesuunnittelu- ja yleisten tilojen suunnitteluprosessissa. Koronapandemia ei ole vaikuttanut toimenpiteiden edistymiseen.

Toimenpiteiden toteutuma

Osana kaupunkisuunnittelua ja yleisten alueiden suunnittelun yhteydessä tehtävää sosiaalisten vaikutusten arviointia laajennetaan mahdollisuuksien mukaan siten,

että sen osana tarkastellaan myös sukupuolivaikutuksia, mikäli niillä arvioidaan olevan merkittäviä vaikutuksia. Aluesuunnitelman kehittäminen on menossa kaupunkitila- ja maisemasuunnittelu –palvelussa, mukaan lukien eri vaikutustenarviointien rooli osana suunnitelman laadunvarmistusta. Kehittämistyö on edennyt vuonna 2021 ja uutta suunnitelmaa, jonka nimiluonnos on yleisten alueiden suunnitelma, testataan vuonna 2022. Tässä yhteydessä selvitetään, miten eri vaikutustenarviointit ovat osana puistosuunnittelun laadunvarmistusta.

Sukupuolten moninaisuuden huomioiminen on lisätty osaksi julkisten tilojen suunnitteluprosessia siten, että rakennusprojektien yhteydessä varmistetaan tilojen sopivuus myös niille käyttäjille, jotka eivät voi käyttää naisille tai miehille merkittäviä tiloja. Kaupunkiympäristön toimiala noudattaa suunnitelmien laadinnassa ja mitoituksissa koulujen, päiväkotien ja liikuntatilojen suunnitteluohjeita, joissa sukupuolisensitiivisyys ja -neutraalius on otettu huomioon. Ohjeet ovat yhteiset kaupunkiympäristön toimialalle ja käyttäjiä edustaville toimialoille (kuten kasvatuksen ja koulutuksen sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimialoille). Osa ohjeista on vielä viimeistelyvaiheessa, mutta kokonaisuus on niin pitkällä, että toimiala arvioi toimenpiteen toteutuneeksi.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala

● Toteutunut
 ● Osittain toteutunut
 ● Ei lainkaan toteutunut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Päivävuoto
<p style="text-align: center;">1</p> <p style="text-align: center;">Laaditaan toimialan tasa-arvo-tavoitteet.</p>	Toimialan tasa-arvo-tavoitteiden laatiminen yhteistyössä palvelukokonaisuuksien kanssa, jotta niitä voidaan jatkossa soveltaa esimerkiksi toimialan avustusten myöntämisperiaatteisiin. ●	Toimialan tasa-arvo-tavoitteet ovat valmiit.	Kehittämispalvelut ja palvelukokonaisuudet.
<p style="text-align: center;">2</p> <p style="text-align: center;">Kerätään tietoa kulttuuri- ja liikuntapalveluiden kävijöiden sukupuoli-jakaumista (myös sukupuolesta muu).</p>	Palvelukokonaisuuksien kävijätietojen keruun kehittäminen niin, että jatkossa on mahdollista saada tietoa kävijöistä sukupuolen mukaan (myös sukupuolesta muu). ●	Kulttuuripalveluissa on kehitteillä uusia menetelmiä kävijätietojen hankkimiseen sukupuolittain.	Kehittämispalvelut, kulttuuripalvelut ja liikuntapalvelut.
<p style="text-align: center;">3</p> <p style="text-align: center;">Lisätään sukupuoli-tietoisuutta palveluiden suunnittelussa.</p>	Hyödynnetään kävijätilastoja ja kaupunkilaisprofiileja kulttuuripalvelujen sisältöjen kehittämisessä. Kehitetään sukupuolivaikutusten arviointia erikseen sovitavissa toiminnoissa ja toimipaikoissa. ●	Palvelujen sukupuoli-tietoisessa kehittämisessä hyödynnetään kaupunkilaisprofiileja. Sukupuolivaikutusten arviointeja on tehty erikseen sovitavissa toiminnoissa.	Kehittämispalvelut, kulttuuripalvelut ja nuorisopalvelut.
<p style="text-align: center;">4</p> <p style="text-align: center;">Lisätään vähemmistönä olevien sukupuolten mahdollisuuksia käyttää vapaa-ajan palveluita.</p>	Tehdään selvitys mahdollisuudesta laajentaa Itäkeskuksen uimahallin unisex-pukuhuonekäytäntö myös muihin kaupungin liikuntatiloihin. Huolehditaan mahdollisuuksien mukaan, että uusien liikunta- ja harrastustilojen rakentamisessa ja vanhojen tilojen remonteissa tai tilajärjestelyillä tiloista tehdään saavutettavia ja turvallisia kaikille sukupuolille. ●	Selvitys unisex-pukuhuonekäytännöstä on valmis	Liikuntapalvelut.

Yleiskatsaus

Toimialan toimenpiteiden toteutumatilanne kokonaisuutena on hyvä: yksi toimenpiteistä on valmis ja muidenkin odotetaan valmistuvan vuoden 2021 loppuun mennessä tai viimeistään alkuvuodesta 2022. Toteutumisen osittaiseen viivästyymiseen ovat vaikuttaneet palvelujen koronasulut sekä ennakoimaton työtaakka mm. kumppanuusyksiköissä, joita korona-avustukset työllistivät. Jatkossa on tärkeää varmistaa, että asetettavat toimenpiteet kytkeytyvät vielä vahvemmin palvelukokonaisuuksien omaan kehittämistoimintaan, eikä vetovastuu ole yksittäisellä asiantuntijalla.

Toimenpiteiden toteutuma

Toimialan tasa-arvotavoitteita koskevan toimenpiteen sisältöä on täsmennetty siten, että keskiössä on nimenomaan toimialan avustusperiaatteiden kehittäminen tasa-arvonäkökulmasta. Tämä oli alun perinkin ajatuksena, mutta tuolloin ei ollut tietoa avustusperiaatteisiin liittyvän työn ja tasa-arvosuunnitelman toimenpiteiden toteutuksen aikataulullisesta yhteensopivuudesta, minkä vuoksi tavoite määriteltiin laajasti. Toimialan avustusperiaatteita tarkastellaan parhaillaan osana palvelustrategia-työtä. Tähän prosessiin liittyen toimialalle laaditaan avustusten myöntämisen eettiset periaatteet, joihin sisältyy myös tasa-arvonäkökulma. Korona-avustukset ovat työllistäneet kumppanuusyksiköitä ja myöhästyttäneet siten eettisten periaatteiden valmistumista.

Palvelukokonaisuuksien kävijätietojen keräämiseksi sukupuolittain ei palveluiden pirstaleisuudesta ja erilaisuudesta johtuen pystytä rakentamaan kattavaa järjestelmää, mikä on otettu huomioon toimenpiteen mittarin muotoilussa. Kulttuuripalvelujen johtoryhmä päätti 14.1.2021 siirtää valmistelun kulttuuripalveluiden osalta osaksi toimialan asiakaskokemuksella johtamisen työryhmän työskentelyä ja päättää kävijätiedon keruun kehittämisen menetelmät työryhmän esityksen pohjalta. Työryhmän työ on kesken. Liikuntapalveluiden johtoryhmä päätti 9.3.2021 seuravat toimenpiteet, joissa huomioidaan myös sukupuoli ”muu”: 1) toteutetaan sukupuolittiedon kysyminen Enkora-järjestelmään kurssien osalta, 2) selvitetään, mitä teknisiä keinoja voidaan hyödyntää muiden palvelupolkujen osalta sukupuolittiedon kysymiseen ja 3) lisätään kaikkiin palautekyselyihin sukupuolittietoa koskeva kysymys. Liikuntapalveluiden osalta toimenpiteen mittari täyttyy.

Motivaatioperustaiset kaupunkilaisprofiilit ovat toimialan palvelumuotoilutyökalu asiakasymmärryksen kehittämiseksi. Kaupunkilaisprofiilit auttavat arvioimaan sekä kaupunkilaisten avoimuutta palvelujen käyttämiselle että heidän pystyvyyttään käyttää palveluja. Kaupunkilaisprofiilien hyödyntämistä koskeva toimenpide tähtää palvelujen muotoiluun siten, että palvelut olisivat tasa-arvoisia, yhdenvertaisia ja saatavettavia kaikille kaupunkilaisille.

Kulttuuripalveluissa on tunnistettu miehet vähemmistöksi palvelujen käyttäjinä. Toimiala järjesti kulttuuritalojen, Caisan ja Annantalon sekä viestintä- ja markkinointipalvelujen edustajille toukokuussa 2021 työpajan Kuvan kaupunkilaisprofiileista tasa-arvotyökaluna kulttuuripalvelujen ohjelmistosuunnittelussa ja samalle kohderyhmälle on vielä tulossa toinen työpaja vuoden 2021 aikana. Työpajojen pohjalta työstetään raportti, jota voi jatkossa käyttää pohjana mm. sukupuolivaikutusten arvioinnille. Raportti valmistunee vuoden 2022 alussa. Nuorisopalveluissa on tehty sukupuolivaikutusten arviointia tanssitoiminnan ja pelitoiminnan osalta. Nykytilan havainnoinnin pohjalta pyritään vuoden 2021 loppuun mennessä laatimaan kehittämissuunnitelmia, joiden tavoitteena on tehdä näistä toiminnoista paremmin kaikkia sukupuolia tavoitettavia.

Liikuntapalvelut rekrytoi korkeakouluharjoittelijan tekemään unisex-pukuhuonekäytännön laajentamismahdollisuuksia koskevan selvityksen. *Selvitys Helsingin kaupungin ylläpitämien liikunta- ja ulkoiluapaikkojen sukupuolivähemmistöille soveltuvista intimitiloista* julkaistiin 8.12.2020.

Sosiaali- ja terveystoimiala

● Toteutunut
 ● Osittain toteutunut
 ● Ei lainkaan toteutunut

Tavoitteet	Toimenpiteet	Mittarit	Päävastuutaho
<p style="font-size: 2em; color: yellow; text-align: center;">1</p> <p>Sukupuolittuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn tehostaminen. Lähisuhdeväkivallan uhrien varhaisen tunnistamisen ja auttamisen kehittäminen. (Ks. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (nk. Istanbulin sopimus), luku 3 ja artiklat 13, 15, 20, 22)</p>	Aloitetaan sukupuolittuneen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemisen kaupunkitasoisen toimintasuunnitelman laatiminen valtuuston suosituksen (28.11.2018) mukaisesti. ●	Toimintasuunnitelma on laadittu.	Lähisuhdeväkivaltatyöryhmä
	Tuotetaan tiedotuskampanja lähisuhdeväkivallasta. ●	Tiedotuskampanja on toteutettu.	Lähisuhdeväkivaltatyöryhmä ideoi, toteutus yhteistyössä viestinnän kanssa.
	Koulutetaan henkilöstöä tunnistamaan lähisuhdeväkivaltaa ja puuttumaan siihen. ●	Henkilöstölle on järjestetty koulutuksia.	Osaamisen kehittäminen -yksikkö
	Selvitetään tarpeet matalan kynnyksen palvelupisteen perustamiseen väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneiden tukemiseksi. ●	Selvitys on toteutettu.	Lähisuhdeväkivaltatyöryhmä
<p style="font-size: 2em; color: yellow; text-align: center;">2</p> <p>Sukupuolen ja perheiden moninaisuuden tunnistaminen ja huomioon ottaminen asiakaspalvelutilanteissa sekä palveluiden kehittämisessä.</p>	Henkilöstöä koulutetaan huomioimaan sukupuolen ja perheiden moninaisuutta. ●	Henkilöstölle on järjestetty koulutusta sukupuolen ja perheiden moninaisuudesta.	Osaamisen kehittäminen -yksikkö
	Laaditaan terveydenhuollon asiakastyötä tekeville ohjeistus transihmisten hoitopoluista ja lähetekäytännöistä. ●	Ohjeistus on laadittu.	Terveysasemien johto

Yleiskatsaus

Kaupungin sisällä koronapandemialla on ollut kaikkein suurin vaikutus sosiaali- ja terveystoimialaan, joka on ollut koko pandemian ajan eturintamassa sen hoitamisessa. Korona-aika on osin vaikuttanut myös suunnitelman toimenpiteiden toteutumiseen, mutta toimenpiteitä on jäänyt toteutumatta myös muista syistä.

Suunnitelman toimenpiteet tiedotusta ja koulutusta koskien on saatu toteutettua, mutta muut toimenpiteet ovat jääneet toteutumatta sellaisina kuin ne on suunnitelmaan kirjattu. Erityisesti lähisuhdeväkivaltatyössä on kuitenkin otettu suunnitelma-kaudella muita edistysaskelia, kun lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän työtä on aiempaa vahvemmin kytketty osaksi kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kaupunkiyhteisiä rakenteita ja sote-toimialalla on tehty mm. lähisuhdeväkivaltaan liittyvää palveluketjujen kehittämistä.

Toimenpiteiden toteutuma

Lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän toimenkuva ja henkilöresurssit eivät ole mahdollistaneen kahden sen vastuulle kirjatun toimenpiteen (toimintasuunnitelman laatiminen ja selvitys matalan kynnyksen palvelupisteen perustamisesta) toteuttamista. Kaupunginhallitus teki lokakuussa 2021 päätöksen (KH 25.10.2021 §758) lähisuhdeväkivaltakoordinaattorin palkkaamisesta kaupunginkanslian alaisuuteen vuodeksi 2022. Kokoaikainen koordinaattori on merkittävä lisäresurssi kaupungin lähisuhdeväkivaltatyön ja sen kaupunkiyhteisen koordinaation kehittämiseen.

Lähisuhdeväkivaltaa koskevat tiedotus- ja koulutustoimenpiteet ovat toteutuneet. Kaupungin lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmä organisoii vuonna 2020 poikkeusaikaan liittyvän tiedotuskampanjan ”Perherauhan julistus” ja vuonna 2021 pitkittyneen pandemian aiheuttamaan yleiseen resilienssin heikentymiseen liittyvän kampanjan ”Mehut loppu”. Kampanjoiden tarkoituksena on ollut mm. tehdä lähisuhdeväkivaltailmiötä tunnetuksi ja madaltaa kynnystä avun hakemiseen, ja ne ovat näkyneet monipuolisesti eri medioissa. Lähisuhdeväkivaltaa koskevia koulutuksia on toteutettu verkkokoulutuksina syksyllä 2020 ja syksyllä 2021. Syksyn 2020 koulutukset käsittelivät mm. seksuaaliväkivaltaa traumana ja digitaalista väkivaltaa parisuhhteissa ja sen jälkeen, ja syksyn 2021 koulutukset lähisuhdeväkivaltaa eri elämäntilanteissa ja pandemian vaikutuksia sekä kriisi- ja traumatyötä. Tiedotuskampanjoita ja koulutuksia tullaan jatkamaan vuosille 2021-2025 nimitetyn uuden lähisuhdeväkivallan ehkäisytyöryhmän toimenkuvan mukaisesti.

Toimialalla järjestettiin syksyllä 2019 kaksi koulutustilaisuutta aiheesta ”Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus – puheeksiotto ja kohtaaminen” ja syksyllä 2021 etäkoulutus aiheesta ”Sateenkaari-ihmisten perhe- ja läheissuhteet sote-palveluissa”. Vuonna 2020 koulutuksia ei järjestetty, koska koulutuskapasiteetti piti suunnata asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotin käyttöönottokoulutuksiin, jotka koronan seurauksena lopulta siirtyivät vuoteen 2021.

Transihmisten hoitopolkua koskeva ohjeistus on jäänyt koronakriisin vuoksi toteutumatta. Perusterveydenhuollon resurssit on kiinnitetty tartunnanjäilykseen ja tartuntalain mukaisesti muihin rajoitustoimiin ja niiden toimeenpanoon. Terveystoimialan palveluvalikoimaneuvosto PALKOn kesällä 2020 antaman transsukupuolisten hoitosuosituksen mukaista erillistä yhteisesti (perusterveydenhuolto-erityissairaanhoidon) sovittua hoitotoimenpiteitä ei tällä hetkellä ole. Kaikkia lapsia, nuoria ja perheitä kuitenkin tuetaan yksilöllisten ominaisuuksiensa perusteella tasavertaisesti yksilöinä neuvoloissa ja kouluterveydenhuollossa ja ohjataan psykososiaalisen tuen piiriin psykologeille, kuraattoreille, perheneuvoloihin ja nuorisoyhteisöille ja jatkoon erikoissairaanhoidon tarpeen vaatiessa. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen vahvistamiseksi perustasolla on parhaillaan menossa kaupungissa projekti, ja siinä suunnitellun uuden palvelun toteutuksessa voisi jatkossa olla mahdollista luoda laajemmin uusia yhteisiä hoitomalleja ja tuoda asian kohtaamiseen tarvittavaa erityisosaamista perustasolle.

Helsinki

Toimenpiteiden toteutumista koskevien tietojen kokoamisesta loppuraporttia varten vastasivat seuraavat henkilöt:

KANSLIAN tiedot ja loppuraportin koostaminen – suunnittelija Tuija Mustajärvi

KASKO – pedagoginen asiantuntija Heidi Halkilahti

KYMP – yleiskaavasuunnittelija Satu Tarula

KUVA – kehittämisasiantuntija Tiina Larva

SOTE – erityissuunnittelija Pirkko Excell

Helsingin kaupunki
Kaupunginkanslia

Pohjoisesplanadi 11–13
00170 Helsinki
PL 1
00099 Helsingin kaupunki
Puhelinvaihde 09 310 1641

www.hel.fi